

АДЫГЪЭ

КЪБР-М И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ
ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА
И ПРАВИТЕЛЬСТВА КЪР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

ПСАМЪЭ

№135 (24.417) • 2022 гъэм щэкӀуэгъуэм (ноябрым) и 12, щэбэт • Тхъэмахуэм щэ къыдокӀ • И уасэр зы тумэнщ • adygh@mail.ru adyghesale.ru

Ди щынальгъэм и зэфӀэкӀхэр зэпалъытащ

Къэбэрдей-Балъкъэрым и Ӏтащхъэ КӀуэкӀуэ Казбек лэжыгъэ ӀуэхукӀэ хуэзащ Урысейм и Президентым и полномочнэ лыкӀуэу Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ округым щыӀэ Чайкэ Юрий. ЗӀууцӀэм щыхӀплъащ республикэм щыӀэ социально-экономикэ щытыкӀэм, апхуэдэу Къэбэрдей-Балъкъэрым икӀауэ дзэ операцэ хэхар щрагъэкӀуэкӀ щыӀпӀэм зи къалэнхэр щызыгъэзащӀэ зауӀлӀхэм зэрадӀэпыкӀуэ щыӀкӀэм.

КӀУЭКӀУЭ Казбек полномочнэ лыкӀуэр щыгъуазэ ищӀащ мобилизацэм ипкӀэ иткӀэ республикэм щыщӀу дӀкӀахэм я деж иджыблагъэ зэрыщыӀам, апхуэдэу дзэм хэтхэмрэ абыхэм я унагъуэхэмрэ зэрадӀэпыкӀуэ щыӀкӀэм. Нэхъ япӀкӀэ республикэм и Ӏтащхъэм къыдигъэкӀащ абыхэм мазэ къэс сом мин 25-рэ етынӀым теухуа указ. ЗауӀлӀхэм щӀэх-щӀэхыурэ техникэ зэмылӀуужыгъуэхэр, медицинэ Ӏэмэпсымэхэмрэ хуцхъуэхэмрэ, щыгъынхэр, нэгъуэщӀ зыхуеину хьӀпшыпхэр хурагъашэ. Муниципалитетхэр мобилизацэм ипкӀэ иткӀэ дзэм ягъэкӀуэхэм я унагъуэхэм ядоӀэпыкӀуэ, абыхэм щхъэшащ цыкӀуэхэр сабий садхэм зэрагъакӀуэм папщӀэ ятын хуей ахъшэр. А псоми къадӀкӀуэу республикэм жыджэру щолажъэ «Дэ дызщыгъуэ» зӀцӀӀэхъееныгъэм и щынальгъэ штабыр. Абыи нӀлэ тетц ди цыхухэм къабгъэдӀкӀ дӀэпыкӀуэныгъэхэр зэрытрагуашэр. «Мыхъэншхуэ зӀлэ а лэжыгъэм щӀалэгъуалэр, жылагъуэ зэгъуэныгъэхэм я лыкӀуэхэр, волонтерхэр жыджэру хэтц», - къыхигъэщхъэхуӀащ республикэм и УнафӀщӀым.

Лыщхъэхэр тепсӀалъыхъащ ди щынальгъэм и инвестицэ зыужыныгъэм хиубыдэ Ӏуэхухэм. Хэхауэ къагъэлгъэуащ хадэхӀкӀхэр гъакӀынымкӀэ Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ округым щынахъ ин дыдэу щытыну

комплекс Шэджем районым зэрыщӀащӀыр. Абы и фыгъэкӀэ лэжыгъэ ӀэнатӀэкӀэ къызэрагъэпэщынуу цыху 1500-рэ хуэдиз. Мыхъэншхуэ зӀлэ инвестицэ проектц Тырнауэз къалэм вольфрам-молибден руда къыщыщӀэхыныр зэтэгъуэвжынри. Абы пыщӀа лэжыгъэхэр

пӀалъэм йокӀуэкӀ. ЗӀууцӀэм апхуэдэу щытепсӀалъыхъащ щынальгъэм и экономикэм зегъэужыныным и лъэныкӀуэкӀэ индустриальнэ (промышленнэ) паркхэмрэ технопаркхэмрэ ухуэным мыхъэншхуэ зэриӀэм. Хэхауэ къагъэлгъэуащ промышленность псынщӀэм зегъэужыныным

гулгытэ хэха зэрыхуэщӀыпхъэр. «Республикэм и экономикэм а и ӀэнатӀэм куэдкӀэ ущыгугъ зэрыхъунум шэч къытесхъэркъым. ЩӀэкӀ зӀузыщӀэ промышленностым хиубыдэ урысей ӀуэхууцӀапӀэ нэхъ ин дыдэхэм ящыщ зым къыльытащ Къэбэрдей-Балъкъэрым бгъэдэлъ инвестицэ зэфӀэкӀхэр зэрыныр

икӀи абы дыщӀыгъуу дэ иджыпсту зэхыдолъхъэ ӀэнатӀэм хиубыдэ предприятия инхэр щызетедгъэуэв хъуну индустриальнэ парк республикэм къызэрыщызэдгъэпэщынуу щыӀкӀэр. Ар Налшык и промышленнэ щынальгъэм шащӀынуу. Зи гугъу сщӀа компаниэхэм ар яхуэзэфӀэкӀынуу къытцохъу, - жиӀащ КӀуэкӀуэ Казбек зӀууцӀэм иужькӀэ. - А инвестицэ проектц промышленность псынщӀэм и предприятияхэр ӀэнатӀэ лъэщӀу зэтэгъуэвэнымкӀэ лъабжъэ быдэу къыдолъытэ. Абы папщӀэ Ӏэмал псори щыӀэщ. Иджыпсту дэрбзэр ӀэнатӀэхэм цыху мин 12-м нэс щолажъэ, апхуэдэу щыщыткӀэ, дызыхуеину ӀэщӀагъэлхэр дӀлӀэщ. Инвестицэ зэфӀэкӀхэм зауужь зэпытц къэралым зыхъумэжыныгъэмкӀэ и ӀуэхууцӀапӀэхэм я казакхэм къазэрыхъуэм и хьэкъкӀэ. Дэ дӀлӀэщ щӀкӀым, фэм къыхӀщыкӀа щыгъын, вакъэ зэмылӀуужыгъуэхэр къыщӀэзыгъэкӀ ӀуэхууцӀапӀэ инхэр. Ягъэхъэзыр продукцэр лӀуужыгъуэ 30-м нос икӀи абыхэм щӀэупщӀӀэшхуэ яӀэщ. А псоми я щыӀуужкӀэ ди деж щолажъэ промышленность псынщӀэм папщӀэ ӀэщӀагъэлхэр зыгъэхъэзыр еджапӀэ. Нэхъ япӀкӀэ сӀэ Правительствэм хуэзгъэуващ ди щынальгъэм промышленность псынщӀэм зыщегъэужыныным ехьӀла Ӏуэхухэр зэпкърихыну. Мыбы и лъэныкӀуэкӀэ икӀуэкӀэ мыхъэншхуэ иӀэнуу индустриальнэ парк щхъэхуэ къызэргъэпэщыными».

**КЪБР-М И ӀТАЩХЪЭМРЭ
ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я
ПРЕСС-ӀУХУУЦӀАПӀЭ.**

Зэрызэкъуэтым и щапхъэ

Украинэм щекӀуэкӀ Ӏуэхухэм хэтыну кӀуахэм хуащӀ гулгытэм хэхъуэ зэпытц.

«Урысей зэкъуэт» партым и Жылагъуэ егъэблэгъапӀэм волонтерхэм, депутатхэм, курыт школхэмрэ нэгъуэщӀ ӀуэхууцӀапӀэхэмрэ я лыкӀуэхэм ирашӀлащ дзэм къулыкӀуэ щызыщӀӀэхэм папщӀэ щыгъын хуабэхэр, жеипӀэхэр, хуабэр зылыгъ алэрыбгъухэр, зэрытхъэщӀӀэ зэрыжыщӀӀэ хьӀпшыпхэр, хуцхъуэхэмрэ ерыскъыхэмрэ.

- «Урысей зэкъуэт» партым и егъэблэгъапӀэм мыхэр щызэхуахъэсыну Ӏэмал зэрыщыӀэм Ӏуэхур нэхъ тынш ещӀ. Ди щӀалэхэм зыгуэркӀэ зыщӀагъэкъуэну хуейуэ гууз-лыуз яӀуэ Ӏуэхум къыхыхъа псоми фыщӀӀэ яхуэщӀ. Республикэм щыпсӀэхэр

дызэрызэкъуэтым и зы щапхъэщ нобэрэй махуэр, - жиӀащ КЪБР-М и Парламентым и

УнафӀщӀ Егоровэ Татьяна.

БАГЪЭТЫР Луизэ.

Клуэклиуэ Казбек хуэзащ УФ-м лэжыгъэмрэ социальнэ зыужыныгъэмклиз и министр Котяков Антон

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Иэтащхъэ Клуэклиуэ Казбек Москва щыхуэзащ Урысей Федерациэм лэжыгъэмрэ социальнэ зыужыныгъэмклиз и министр Котяков Антон.

НЭХЪ япэклэ Урысейм и Президент Путин Владимир видеоконференц щыклизуэ иригъэклиуэ зыужыныгъэмклиз щыщыхуэзащ Урысей Федерациэм лэжыгъэмрэ социальнэ зыужыныгъэмклиз и министр Котяков Антон. Ахъшэм хыхъэнущ иджыпсту унагъуэхэм ират дэлэпыкыныгъэм зэмылэужыныгъэуэ блы икли бюджетым кыхэклиз а дэлэпыкыныгъэм унагъуэхэм хухахынуц сабийр кыщалъхуам щегъэжъауэ абы и ныбжьыр ильэс 17 ирикъуху. Унагъуэ хуэныкыуэхэм апухуэдэ ахъшэр хуагъэувынуц электрон теллэ илэу ят лэуэум ипкъ итклиз. Путин Владимир кыыхигъэщхъэуащ лэуэхур тэмэму зэтеуб-

лэным мыхъэнэшуэ зэрилар.

Котяков Антонрэ Клуэклиуэ Казбекрэ зэпкърахащ сабийхэм папщизэ яубзыхуа дэлэпыкыныгъэр кызыгъэпэщынымклиз хэклипэхэр.

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и цыыхуэхэм социальнэ дэлэпыкыныгъэ етын» къэрал программэр гъэзэцэным сом мелард 17,7-рэ, абыхэм ящыцу сом мелард 11-рэ - сабий зилэ унагъуэхэм зацлэгъэкуэным хухахащ. Республикэ бюджетым и дэлэпыкыныгъэм кызыгъэпэщыныгъэм мини 116-м шцигъуэ зэрыс унагъуэу мин 83-рэ. Сабийхэм щыналъэ, федеральнэ бюджетхэм кыахэклизуэ ират ахъшэм хуагъэуащ республикэм ис цыыхур псэун папщизэ нэхъ мащизэ дыдэу зыхуей ахъшэр кызыгъэпэщыныгъэм, апухуэдэу ахъшэм и пщизэм зырыкълэуныклиз хуэнуц тецхыауэ. Социальнэ ахъшэр и зэманым икли нэгъэсауэ зыхуэфащэхэм ират.

«Иужьрей ильэсхэм Урысейр хуоклиз сабийхэр ильэс 17 ирикъуху адэ-анэм зэрадэлэпыкыну щыклиз зэтегъэуэвным. Апухуэдэ политикэм и фыщизэ дэ социальнэ зэпэзэрыныгъэр зэрытхуэмам кыдэклиуэ, унагъуэхэм, абыхэм унагъэцлэхэри яхэту, я псэуклэр едгъэфлэклиуэн тхузэфлэклиащ, экономикэ гугъуэхэхэм, пандемием кыдата хэццыныгъэхэм емылэуауэ», - кыыхигъэщхъэуащ Клуэклиуэ Казбек, зэлуцлэм кырикуахэм щытепсэлъыхыным.

Полномочнэ лыклиуэм иригъэклиуэ зэлуцлэм хэтахэм УФ-м и Правительствэм лэуэклиуэ зыхуэгъэзапхъэу квалытащ

Урысей Федерациэм и Президентым и полномочнэ лыклиуэ Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ округым щыцлэ Чайкэ Юрий иджыблагъэ иригъэклиуэ зэлуцлэр теухуауэ щытащ щыналъэхэм индустриальнэ паркхэмрэ технопаркхэмрэ кыцыгъэзапхъэу папщизэ зэрадэлэпыкыну хэклипэхэм. Абы хэтащ КъБР-м и Иэтащхъэ Клуэклиуэ Казбек.

ВИДЕОКОНФЕРЕНЦЫМ и Иэталхэр кыагъэсэбэпу кызыгъэзапхъэу зэлуцлэм хэтащ УФ-м экономикэ зыужыныгъэмклиз и министрым и къуэдзэ Назаров Сергей, Кавказ.РФ зэгухъэныгъэм и генеральнэ директор ТЫМЫЖЪ Хъэсэн, округым и щыналъэхэм я унафэщлэхэр. Ахэр тепсэлъыхыащ езыхэм ирагъэклиуэ лэжыгъэм.

Округым и субъектхэм я Иэталхъэхэм Президентым и полномочнэ лыклиуэм лэуэклиуэ зыхуэгъэзауэ щытащ индустриальнэ (промышленнэ) паркхэр Кавказ Ищхъэрэм и щыналъэхэм кыцыгъэзапхъэу теклуэдэну ахъшэм щыщ, нэхъ япэклэ зэрыщытам хуэдэу, къэралым кыыхилъхъэн папщизэ Правительствэм и пащхъэ жэрдэм кыщилэтыну. Чайкэ Юрий УФ-м и Правительствэм и Унафэщлэ Мишустин Михаил лэуэклиуэ зыхуэгъэзапхъэу «Экономикэ зыужыныгъэмрэ инновациэ экономикэмрэ» Урысей Федерациэм и къэрал программэм ипкъ итклиз индустриальнэ (промышленнэ) паркхэр ящын папщизэ субсидиэхэр щыхухах зэхъзэхуэм Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ округым и субъектхэр хэтынымклиз щыцлэ Иэталхэм хэплэну.

«УФ-м и Правительствэм и Унафэщлэ кызыгъэзапхъэу тету, къэралым Экономикэ зыужыныгъэмклиз и министрствэм игъэжъэзырац Кавказ.РФ акционер зэгухъэныгъэм инвестицэ проектхэр ахъшэклиз кызыгъэзапхъэу, апухуэдэу зыхуэфащэ проектхэр кызыгъэзапхъэу щыклиз. Абыхэм япкъ итклиз хуабжыуэ зрагъэуащ округым и субъектхэм индустриальнэ паркхэм я инфраструктурэр зэтрагъэуэвнымклиз ялэ Иэталхэм», - кыыхигъэщхъэуащ полномочнэ лыклиуэ.

Зэлуцлэм кыщыпсэлъахэм кыыхалъхыащ яубзыхуа хэклипэхэр тэмэму щлэгъэкуээн къэщынымклиз зэфлэгъэклипхъэу квалытэхэр. Зэлуцлэм и клэухым Чайкэ Юрий Урысейм и Правительствэмрэ Экономикэ зыужыныгъэмклиз министрствэмрэ лэуэхум зэреужыгъэ-рэклам папщизэ фыщизэ яхуищлэ икли щыналъэхэм я унафэщлэхэр кыхуриджащ округым и субъектхэм я экономикэм зэгухъэныгъэм хуэнуцлэу апухуэдэ Иэталхэр нэхъ жыджэру кыагъэсэбэпу.

КъБР-м и Иэталхъэмрэ Правительствэмрэ я пресс-луэхуцлэп.

Дызэримыгугъауэ кыщцлэ

● **Ерыскы**

Балийлерысэм и цээр зэриклрэ фыуэ щлэ пэти, ди тыкуэн нэхъ инхэм ахэр иджыпсту кыщыщлэдауэ гъэштауэ кыщцлэхъэ. Пхъэщхъэмьщхъэхэм ятеухуауэ щцэныгъэлэхэм ирагъэклиуэ кыщцлэныгъэхэм нэхъапэм цыыхур зыщымыгъуэза щлэ куэд кыхэхъуэу хуэжыащ. Абыклиз сзэпышхуэ мэхъу иджырей технологиэ зыужыахэм ялэ зэфлэклир.

ЗЭМАН ипэклэ балийлерысэр витаминхэмклиз кулеи пхъэщхъэмьщхъэхэм хабжэу щытакыым. Иджы кызырыщлэклимклиз, витаминхэр ауэ къэгъэнауэ, абы и гъунэжщ лъынтхуэхэмрэ лымыклиз сзэпынаг ин зилэ минерал зэмылэужыныгъуэхэр, органическэ кислотахэр. Апухуэдэу лымырэм мы зэманым цыыху куэд зыгъэпэщыныгъэм дригъэклиуейркъым, щхъуыгыгъуэ зилэ токсинхэр лэпкълэпкъым кыыхеш, лъатэр фыуэ егъэлажъэ, фошыгъуэ зырыхэлъми емылэуауэ, цыыхум лы лей иригъэщлэрыкъым.

Ерыскыкылым елэжэ лэуэхуцлэпэхэм лэфлэклихэр, щлэхуэуэхэклихэр зэмыфэгъуу щралэм деж балийлерысэри кыагъэсэбэп, ауэ фимыгугъэ ар езы балийм хуэдэу - плыжы-фыцлафэу-удзыфэпсу зызэре-хуэкли. Гу зэрыллыфтащи, и хуэгъуэр щы-нэсым, абы зэуэ бзухэр йожэ, бжъэхэр йопщлэ. Итланэ псом нэхърэ нэхъ гъэщлэ-гъуэнщ балийлерысэ жыгхэр кыщыгъагъэм деж зы гектарым хуэзэу бжъэхэм фоуэ килограмм 35 - 40 кызызэрыпа-хыр. Хъуауэ жыгым пыт балий лэрамэм и дахагъэкли сыт кыпэхъун...

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Мы махуэхэм

Щэклиуэгуэм и 12 щэбэт

✦ Урысейм и Хъуапэлэ банкым и лэжыакуэм и махуэхэм

✦ Урысейм Шынагуээншагъэр кызыгъэпэщынымклиз и лэцлэгъэллым и махуэхэм

✦ Пневмонием (тхъэмбыл узым) ебзныным и дунейпсо махуэхэм

✦ Азербайджан Республикэм и Конституцэм и махуэхэм

✦ Эстониэм шагъэлэпэлэ адэхэм я махуэхэр

✦ 1982 гъэм КПСС-м и ЦК-м и Секретарь нэхъыщхъэу хахащ Андропов Юрий.

✦ 1986 гъэм Москва кыщыгъэзапхъэуащ СССР-м Щэнхабзэмклиз и фондир (иджыпсту Урысейм Щэнхабзэмклиз и фондир). Абы и унафэщлэу ягъэуащ Лихачёв Дмитрий.

✦ Совет. урысей актрисэ, уэрэджылаклиуэ, СССР-м и цыыхубэ артисткэ **Гурченкэ Людмила** кызырлэхурэ ильэс 83-рэ ирокъу.

✦ Иорданиям щыщ къэрал, жылагъуэ лэжыакуэ, философиэм и доктор, профессор, ШЦДАА-м и академик, томий хуэ «Адыгэ тхыдэ щлэгъуазэр» хъэрыпбзэклиуэ кыдыгъэклиуэ **Бацэжэ (Мамсыр) Мухъэмэд-Хъэр** и ныбжьыр ильэс 82-рэ ирокъу.

✦ Къэрал кылыкыуэщлэ, УФ-м хуэныгъэмрэ псэуплэ-коммунальнэ хозэйтвэмклиз и министр **Мень Михаил** и ныбжьыр ильэс 58-рэ ирокъу.

✦ Урысей биатлонист, дунейм щэнейрэ и чемпион хуэа, Олимп Джэгухэм жэз медаль кыщызыхыа **Чудов Максим** и ныбжьыр ильэс 36-рэ ирокъу.

✦ 1472 гъэм Урысейм и гербыцлэр - щхытлэ зыфлэт бгъэр зытетыр - къащ-тащ

✦ 1917 гъэм Петроград дэт Шымахуэ

уардэунэр Къэрал музейуэ квалы-тащ

✦ Пианисткэ, КъБР-м щыхъ зилэ и артисткэ **Бэрсокъуэ Еленэ** кыщцлэхуа махуэхэм

Дунейм и щытыклизнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымклиз, Налшык уэфлу щыщытынуц. Хуабэр махуэм градуси 5 - 12, жэщым градуси 4 щыхъуноуц.

Щэклиуэгуэм и 13 тхъэмахуэ

✦ Урысей Федерациэм Къэрал цэхур хуэмэнымклиз и лэуэхуцлэпэр кыщыгъэзапхъэуащ махуэхэм

✦ Нэфхэм я дунейпсо махуэхэм

✦ 1758 гъэм Москва квалэм и лъабжьэр шагъэцлэуащ Ялэ медицинэ институтым (иджыпсту Сеченов И. М. и цлэр зэрихъуэ Москва дэт медицинэ акаде-миерш).

✦ 1918 гъэм Рязань квалэм кыщыгъэзапхъэуащ хъэуа-десантыдзэхэм я унафэщлэхэр шрагъэджэну училищэр.

✦ Зэдэклиуэ, радиожурналист **Мэрэмкъул Ларисэ** кыщцлэхуа махуэхэм.

✦ Урысей биатлонисткэ, Олимп Джэгухэм я чемпионкэ, дунейпсо зэпэуэ куэдым щытеклиуэ **Ахатовэ Альбинэ** и ныбжьыр ильэс 46-рэ ирокъу.

✦ 1851 гъэм Москварэ Санкт-Петербургрэ зэпыщыцлэ Николаевскэ (иджы Октябрьскэ) гыуцлэ гыуэгур ятащ

✦ 1921 гъэм Москва квалэм кыщыгъэзапхъэуащ Вахангов Евгений и цлэр зезыхъэ къэрал театрыр

✦ АР-м и Цыыхубэ сурэтыщлэ, Адыгэ Республикэм и гербыр зыщлэ **Мерэтыкыуэ Долэт** ильэс 93-рэ ирокъу.

Дунейм и щытыклизнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымклиз, Налшык уэфлу щыщытынуц. Хуабэр махуэм градуси 7 - 13, жэщым градуси 5 щыхъуноуц.

Щэклиуэгуэм и 14 блыщхъэ

✦ Фошыгъуэ диабетым ебзныным и дунейпсо махуэхэм

Урысейм и социологхэм я махуэхэм

✦ 1851 гъэм Санкт-Петербург - Москва гыуцлэ гыуэгум цыыху кыезышэклиз мащлэу япэу ириклиуащ.

✦ 1936 гъэм Москва кыщыгъэзапхъэуащ дунейм и щытыклизнур квалыпэ институт нэхъыщхъэр.

✦ 1956 гъэм КПСС-м и обкомым щытепсэлъыхыащ Къэбэрдейр Урысейм езым флэу зэрыгъуэхэр ильэс 400 зэрыри-къум зэрыгъуагъэхъэзыр щыклиз. Доклад зыщлар обкомым и секретарь Бэ-бэч Хъэтылэуэ.

✦ Тхаклуэ **Къашыргъэ Хъэпащлэ** кызыр-лэхурэ ильэс 102-рэ ирокъу.

✦ Къэрал, жылагъуэ лэжыакуэ, УФ-м щэнхабзэмклиз щыхъ зилэ и лэжыакуэ **Ефэнды Джылахъстэн** и ныбжьыр ильэс 98-рэ ирокъу.

✦ Ухуаклуэ, Социалист Лэжыгъэм и Лыхъужэ **Алмэ Алий** кызырлэхурэ ильэс 87-рэ ирокъу.

✦ Физико-математикэ щцэныгъэхэмклиз доктор, КъБКЪУ-м и профессор **Къэр-мокъуэ Ахъмэд** и ныбжьыр ильэс 75-рэ ирокъу.

✦ Усаклуэ, «Адыгэ псалъэ» газетым и корреспондент **Гугъуэт Заремэ** кыщцлэхуа махуэхэм.

Дунейм и щытыклизнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымклиз, Налшык уфауэ щыщытынуц. Хуабэр махуэм градуси 5 - 10, жэщым градуси 2 щыхъуноуц.

Зыгъэхъэзырар БАГЪЭТЫР Луизэщ.

Лэпкъ лыщыгъэ:

Нэрылгъуэ щытхур щыбагырыубщ.

● Ди цыху цэрыуэхэр

Шорэ Туркан и вагъуэ

Тырку кино, театрым я актрисэ цэрыуэ, адыгэ бзылхуэ екы Шорэ Туркан и ныбжьыр щэкиуэгъуэм и 13-м илэс 75-рэ ирокъу. Зи щалэгъуэм дахэу шытар, сыхуэдэ ныбжь нэсми, дахэу къонэж. И напэм телъ лэдэхэм нэхъри ягъэдахэу аращ илэс блыщым щигъуа бзылхуэгъэр. Хьэтлохуыщыкыуей Ипщэ къуажэм зи адэхуэм и адэр дэкину Тырку паштыхыуэгъуэм къыщыхута Шорэа я къуэм и унагъуэм къыщалхуаш Туркан. Тыркум и гъуазджэ утыкум лъагэпэ щызылэрызыгъэа ди лэпкъэгъуэ цыхубзым хуэтщэ пщлэр нэхъри зыгъэлэпэр адыгэ лэпкъым къызэрыхэлар зэрыщымыгъуэпщэр, нэхъыщхьэжраци, ар зэрымбзыщырщ.

ЗЭЧИЙ лъагэ зыгъэдэлэ цыхубзыр Каны, Москва, США-м щеклуэки кинофестиваль инхэм хэттащ, абыхэм саугъэт лъаплэхэр къыщыщыщ. Туркан и ныбжьэгъут артист цэрыуэхуэ Кардинале Клаудиа, Лорен Софи, Ларионовэ Аллэ сымэ, нэгъуэщэ куэди.

Тыркум къыщыдэки газетэм, журналхэм, телевиденэм актрисэм мызэ-мытлэу щыжилащ абы и лъабжьэр Кавказым къызэрыщэжьэр, ар Къэбэрдейм зэрыщыщыр.

Цыхубэм я гум дыхъа, фыуэ ялэгъуа Шорэ Туркан ики режиссёр лэзэщ. Абы ипхуэ Ягъмури анэм и лъагъуэм ириклуэжаш, жыджэру кинохэм шоджэгъу. Къыщынэмыщлауэ, Туркан и шыпхуэ Назани актрисэ цэрыуэщ. Ар фильм 20-м нэблагъэм щыджэгъуаш.

Шорэ Туркан 1947 гъэм щэкиуэгъуэм и 13-м Истамбыл къыщалхуаш. «Тырку кино и султган» цэ лъаплэр къыуагъэфэщэуэ, псоми къацыхуу ики пщлэшхуэ къыуащы апхуэдэщ ди лэпкъэгъуэ бзылхуэгъэр. Ар кино и дунейм щыпхыбар 1960 гъэраш, япэу зыхэтэр «Къуажэм фыуэ щыслэгъуаш зы пшашэ» фильмаращ. Туркан и япэ саугъэтыр – «Дыщэ Тамыр» (Апельсин) 1964 гъэм Анталием щеклуэки фестивалым къыщраратащ «Гъащлэ дыдж» фильмым щигъэзэщлэ ролым щхьэклэ, зи зэфлэкыр нэхъ ин актрисэу къалыгъэри. А саугъэт дыдэр 1968, 1987, 1994 гъэхэми къратащ, апхуэдэуи «Игъащлэклэ щыпхы зилэну актрисэ» саугъэтыр 1996 гъэм къыуагъэфэщаш. Къыщынэмыщлауэ, Адана щеклуэки «Дыщэ шылащхьэ фестивалми» 1973 гъэм цэ лъаплэ къыщыфлащаш. Псори зэхэту къапщтэмэ, апхуэдэ саугъэту 20-м щигъуэ илэщ абы.

Гу лытапхьэщ Шорэ Туркан бзылхуэгъэм и дахагъэр, езым и щхьэр имыгъэпудын щхьэклэ, щэнхабзэ гъащлэм хабзэфлэ куэд къызэрыщригъэщтам. Дуней псом щыцэрыуэщ лэжьаплэ шыувым абы и унафэщлэхэм ядищлэ зэгургуэныгъэр. Абы актрисэм щыкуэдыдирт зы фильм закъуэми узыгъэукуйтэ теллэгъуэхэм щыджэгуну арзэи зэрытемыхуэр.

«Кино и фыгъэклэ налуэ ссыхуаш гъащлэм и мыхьэнэр. Гъащлэр фыуэ слэгъуаш. Нэгъуэщы жыплэмэ, сызыхалыклар киноращ абы сырейуэ, сыкыухалхуашуауэ къысшохуэ.

Кином хильхъа гъащлэ лыхьэм, гуащлэм къыпэкиа пщлэр псэуэ илэагъуэныу зи насып къыхъа цыхуэ насыпфлэ машлэхэм сащыщ сэ. Цыхубэм фыуэ сыкыалэгъуаш,

щыхь къысхуаш. Сэ стеухуа тхыгъэ дахэхэр, тхылъ щхьэхуэхэр, диссертацэхэр, фильмхэр, къызата цэ лъаплэхэр, къысхуауса усэхэр, уэрэдхэр, сэ стеухуауэ ирагъэклуэки конференцхэр, пшыхьхэр, гъэлэгъуэныгъэхэр, нэтынхэр, къызата саугъэтхэр, цэ лъаплэхэр... Схузэфлэклэм, схуэфашэм нэхърэ куэдкэ нэхъыбэщ щытхуу къысхуагъэфэщар.

Пщлэуэ къысхуашлэм, сыздынэса лъагэплэм, дауи, сригуфлащ, сригушхуаш, ауэ кино и пэжыр зэи сщыгъупщакъым. Сыхуэдэ пщлэ, щыхь къысхуагъэфэщами, ар къызыхэлар кино и къраруш. Киноклэ зэдждэр абы хэт псори къызэщлэзыуыдэ пкыгъуэщ. А дахагъэ телъыджэхэр зи нэгъуэщлэ адрей си лэжьэгъуэ, си ныбжьэгъухэми хуэдэу, сэри а пкыгъуэщхуэм зы лыхьэу сыхэту аращ.

Гъащлэм фыи къысхуашлэри, кино и актрисэ сыхуаш. Дунейм аргуэру зэ сыкытэхэжын хуей хуаами, арат къыхэсхынур.

Ину фыуэщлэ пхуэщлэ, кино, ину фыуэщлэ...» – иритхаш Туркан езым теухуауэ къыдыгъэкиа тхылъым.

Уи натлэм къритхам уфлэкынукъым жалэ адыгэхэм. Аращ Туркан къыщыщлэри – актрисэ зэрыхуэну и натлэм иту къыгъэщлэ. А тхылъым гъэщлэгъуэну игу къыщэгъэкыж ар кино хуэзыша япэ лэабакъуэхэр. Туркан и адэхуэм деж щылуэ зы пшыхьэщхьэ пшэпзэхуэуэгъуэу щхьэгъуэжэм щыдэлплым, цыхухэр зэрехьэхуэ къелъагъуэ, адрей махуэ къызэрыгуэклэхэм емыщхуэ. Езыри абыхэм яхыхьэнэ, ахэр здэкиур зригъэщлэну хуей щхьэклэ, и закъуэу яутыпщыркымы, гъунэгъухэм гъусэ захуэщлэ. «... Уэздыгъэ нэхушхуэхэм жэщыр махуэ дыгъэпс хуэдэу нэху къащлауэ зы утыкушхуэ дыхуэзэ. Япэщыккэ си нэм къыфлэнэр зы цыхубз дахэ гуэрэм и нэклирщ, мелыныч напэщ, тхьэлхуэщ. Нэхуэр телъалэгъуэ зеплхыхь, уафэм доплъей. Адрейхэм иужьккэщ гу щалыстэр, зопсаллэхэр, зыгуэрурэзащлэ. Зищысыр къызгъуэлуэщатэкъым абы щыгъуэ, ауэ кинофильм трахуэ, а цыхубз дахэри актрисэ цэрыуэ Нур Мухьтерэму къыщлэки. Псори абы ижагалэри, и лэ щлэдзауэ и сурэт къылаш. Сэри цэзэм сыхуэвэри, и сурэт къылызох.

Яфлэгъэщлэгъуэну абы еплхэм сахэтщ. Кинофильмыр тэзыххэм ящыщ гуэрхэр зэзэмызэ зыкъагъазэрэ къызэпллэу, зым адрейм сригъэлъагъуэ гу лызотэ. Ящыщ зыр къызгъэдохьэри, зыгуэрхэр къызжэуэ. Сымыцыхуэ хамэм псэлэгъуэ сыхуэжхуэ сесақымы, соплейтей, къызжылэхэр къызгъуэлуэщаркъым. Си гур си бгъэм къыдэллэтын хуэдэу къуэуэ, сыщтэщтаблэу сыщлэпхуэжри, си адэхуэ-анэхуэм я пэшым лъагэу щызэттелъ уэншэхуэхэм зыхызодрэри, гъуджэр слыгъуэ сызопллэж, си щхьэцхэр зэхэзэрехьауэ солъагъуэ. Гъуджэр зэм жыжьэу лузогъэклуэт, зэм гъунэгъуэ зыхуэщыж. Сызыхэтэ щтэлэщтаблагъэм къыхэкилуэ, си нэклищхьэхэр нэхъ плыжьы къэхуэащ. Си набдзэхэм, си нэхэм, си лупэхэм соплэри, сызэрыдахэр зыхэсцлэу, цыхухэр къыщыцлэплэр къызгъуэлуэу щызодрэ. А махуэм кинофильм щытрах утыкум жэрыжккэ сыкыжыжу сыкыщлэпхуэжа щхьэккэ, зы илэс флэкиа дэмыкылуэ сегупсыс хуэащ фильм тыхыплэм сыкыщыхута зэрыхуэну. Кино и кърару щэхум ситхьэкъуауэ малхьэдисым хуэдэу сызыщлэщэрт».

Илэс 75-м нэса адыгэ актрисэм и цэр номи къралуэ, пщлэуэ уащлэри къызэрымыклуэщ. Цыхуэ куэдым къахуихуэркъым цыхуэ ныбжьым и паллэ псори ролу кином щыгъэлэгъуэфу. Туркан щалэ дыдэу къыщлэдрэри, кином щлалэгъуэ гъащлэр щрихьэклэщ, щлалэгъуалэм къахэлыдыкылуэ яхэтрэ роль нэхъыщхьэр игъэзащлэу. Нэхъ балигъ къэхуэа нэужь, режиссёрхэм ролыщлэхэр къыуагъэлэгъуэу паллэ дахэ дыдэ ирихьэклэщ. Цыхуэ балигъ щыхьымы, бзылхуэгъэ зэклижу, зэплэзэрыту хэттащ, итланэ чэнджэщрэ лущагъккэ гуашэ ныбжьым нэсри, пщлэрэ щхьэрэ илэу гъуазджэ утыкум итащ. Иджыри дахэщ, иджыри джэгуфынуш, ауэ режиссёр лэщлэгъэм зритауэ, иджы езым фильмхэр къегъэщлэ.

Ди лэпкъэгъуэ бзылхуэгъэм и гъащлэри, и лэжьыгъэри кыхуэ еклиуэныу, кином щлала пщлэр мыклуэщы псэуэ дохуэжхуэ.

НЭЩЛЭПЫДЖЭ Замирэ.

● Футбол

Зэрытегъэклуакъым

«Спартак-Налшык» (Налшык) - «Алания-2» (Владикавказ) - 0:0. Налшык. «Спартак» стадион. Щэкиуэгъуэм и 9-м. Цыхуэи 100 еплъащ.

Судьяхэр: Шафеев (Волгоград), Магомедов (Мэхьэчкьалэ), Городовой (Ставрополь).

«Спартак-Налшык»: Сиукаев, Мэкъуауэ (Ольмезов, 46), Лелюкаев, Белоусов, Далиев, Ашуев (Ллуп, 75), Хьэшыр (Топурия, 67), Масленников, Жангуразов (Дэхуэ, 75), Торосян, Хьутлэ.

«Алания-2»: Натабашвили, Губиев, Джаваев, Березов, Саумов, Дудаев, Засеев (Павленкэ, 67), Шаршенбеков (Бязров, 81), Цогоев (Багаев, 87), Гогниев (Газзаев, 81), Дряев (Датиев, 67).

Дагъуэ къыуащлаш: Мэкъуауэ, Ольмезовым, Шаршенбековым.

УРЫСЕЙ Федерацим футболымккэ и етланэ лигэм и Япэ гупым щеклуэки зэхьэзэхуэм и етхыклубланэ джэгугъуэм хыхьэ зэлущлэхэр мы махуэхэм зэхэттащ. Абы етхы цэкиуэгъуэм и 9-м «Спартак-Налшыкым» кърыгъэблэгъащ Владикавказ и «Алание-2»-р.

Зэхьэзэхуэм и турнир таблицэм и клэухувылэхэм ящыщ зым къыщыцэтэувыла, ди гъунэгъуэ щыналлэм кыккэ футбол командэмрэ хэгъэрейхэмрэ я зэпэщлэтыныгъэм и пэщлэдзэ дакыкьэхэр жыджэру ирагъэжыащ. Джэгум зэрыщлэидзэу хьэщлэхэр «Спартак-Налшыкым» и гъуэм къебгъэрыкылаш, арщхьэккэ ди гъуащхьэтетым ахэр къызэтригъэувылаш.

Кыккэлэуыккэу дакыкьэм контратакэ псынщлэ хэгъэрейхэм къызэрагъэпэщаш. Владикавказдэхэм я штрафнойм шихьэм топыр къызылэрыхьа Хьутлэр гъуащхьэхуэмэхэм къапеклуэкири, гъуащхьэтетым хуэзанщлэ хуэащ. Ар лэщэу зэуа топыр угловойм игъэклуэащ Натабашвили. Жангуразовым къыхита угловойм хуэфэщэн клэух ди щлалэхэм ирагъэуэтыфакъым.

«Спартак-Налшыкымрэ» «Алание-2»-мрэ иужьрейуэ зэдрагъэклуэки зэлущыщым Къэбэрдей-Балхьэрым и командэм топыргъуэ щыдыгъэкилат, осетин командэ къызэрыхэжаныкылар зэ закъуэт. Мыгъэрей зэхьэзэхуэм миудыдэу япэ къеклуэкыгъуэм щыщы зэхьэрхуэрэгъуэхэр щызэхуэуэзэм налшыкдэхэр 4:0-у теклуэуэ щытащ.

Зэлущлэм и япэ лыхьэм и ныкьуэр «Алание-2»-м нэхъыфлу иригъэклуэклауэ жыплэ хьунуш. А махуэм фыи дыдэу зыкыгъэлэгъуаш налшыкдэхэм я гъуащхьэтетым. Сиукаевым къызэпиудаш Владикавказ кыккэ футбол листхэм я ебгъэрыкылуэныгъэ шынагъуэ куэд. Зыбжанэрэ ди гъуэм къеклуэлаш ики бжыгъэр къызэлуахыну лэмалыфлэхэр ялаш Гогниевымрэ Дудаевымрэ, арщхьэккэ ди гъуащхьэтетым и лэзагъыр кыгъэлэгъуаш.

Загъэпсэхуну икыным дакыкьэ зыбжанэ флэкиа къэмынэжауэ «Спартак-Налшыкыр» гупышхуэу ипэкиэ клуэтащ. Масленниковым кърыгъэжыа ебгъэрыкылуэныгъэм Хьэшырым къыпищаш, ауэ топым клэлуэуэжын хуей Мэкъуауэр абы теуақыым.

Зэлущлэм и етланэ лыхьэри командэхэм джэгуккэ зэхуэдэккэ ирагъэжыащ. 59-нэ дакыкьэр еклиуэкы хьэщлэхэм я гъуащхьэхуэмэхэм къапеклуэкла Ашуевым гъуащхьэтетым хуэзанщлэ хуэащ. Ар лэщэу зэуа топым «Алание-2»-м и гъуэм и тетым псэемыблэжу зыкыпэщлэидзэри, ар гъуэм дигъэклакъым.

Зэман дэкири, Сиукаевым и лэзагъыр иджыри зэ къыщыгъэлэгъуээн щытыккэ ихуаш. Ди штрафнойм къыхъа Шаршенбаевым Арсен хуэзанщлэу къэхуэащ ики лэщэу топым еуащ. Ди гъуащхьэтетым абы ерагъуэ кърыгъэгъэзащ, иужьккэ къызыккэлэуэжари къыщтэну хуэщлэклэащ.

Зэгъунэгъу командэхэр зэрытемьыгъакуэу зэрызэбгъэдэкылажам къыхэклиу дэтхэнэми очко зырыз къахэхуэри, турнир таблицэм щалыгъа увылэхэм къыщынэжащ.

Адэкиэ щыгъуазэ фыхуэтщыныщ иужьу зэхэтэ адрей зэлущлэхэм къариклауэ бжыгъэхэм: «Есэнтлыгу» (Есэнтлыгу) – «Легион» (Мэхьэчкьалэ) – 0:7, «Биолог-Новокубанск» (Прогресс) – «Мэшыкьуэ КМВ» (Псыхуабэ) – 3:0, «Форте» (Таганрог) – «Дружба» (Мейкьуапэ) – 2:1, СКА (Дон лус Ростов) – «Динамо» (Ставрополь) – 1:1, «Чайка» (Песчанокоскэ) – «Черноморец» (Новороссийск) – 1:2, «Ротор» (Волгоград) – «Кубань Холдинг» – 1:0.

2022 гъэм и иужьрей джэгугъуэм хыхьэ зэлущлэр «Спартак-Налшыкым» Мейкьуапэ щригъэклуэкынуш. Щэкиуэгъуэм и 13-м ди щлалэхэр лущлэнуш «Дружба»-м.

ЖЫЛАСЭ Замир.

Сурэтыр Уэлджыр Артур трихаш.

Урысей Федерацим футболымккэ и етланэ лигэм и Япэ гупым зэхьэзэхуэр зэрыщеклуэкыри						
Командэхэр	Дж.	Къ.	З.	Фл.	Т.	О.
1. «Черноморец»	17	13	3	1	40-12	42
2. «Чайка»	17	12	3	2	26-5	39
3. «Ротор»	17	10	4	3	35-16	34
4. «Биолог-Новокубанск»	17	9	5	3	26-15	32
5. «Форте»	17	7	7	3	27-17	28
6. «Кубань Холдинг»	17	9	1	7	24-22	28
7. «Спартак-Налшык»	17	7	5	5	30-22	26
8. СКА	17	5	6	6	15-20	21
9. «Дружба»	17	5	3	9	20-24	18
10. «Динамо» Ст.	17	3	8	6	18-25	17
11. «Легион»	17	3	4	10	21-30	13
12. «Мэшыкьуэ-КМВ»	17	3	4	10	16-30	13
13. «Алания-2»	17	2	5	10	14-36	11
14. «Есэнтлыгу»	17	1	2	14	5-43	5

Къэбэрдей-Балхьэру Республикаем Щэнхабзэмккэ и министерствэ «Цыхубэ творчествэмрэ культпросвет лэжьыгъэмккэ Къэбэрдей-Балхьэру методикэ центрэм» и редактор нэхъыж Гергоковэ Фатимэт Мухьэмэд и пхьум хуогузавэ абы и анэ Гергоковэ Зайнаф Мухьэжыр и пхьур зэрыллам къыхэклиу.

Лъэпкъ щэнхабзэр утыку кърахъэ

Адыгэ Республикэм и къалашхъэ Мейкъуапэ щеклуэклэ адыгэ-абхъаз театрхэм я «Кавказский меловой круг» VII щыналъэ зэхуакъ фестивалыр. 2005 гъэ лъандэрэ ди къуэщ республикэм шрагъэклуэклэ фестивалыр мы гъэм Адыгейм къэралыгъуэ зэригъуэтрэ илъэси 100 зэрыкхъум ирагъэхъэлэри, нэхъ зыубгъуауэ къызэрагъэпэщат.

Абы хэтэщ АР-м Цей Ибрэхым и цэр зэрихъуэ щыцэ лъэпкъ театрыр (Мейкъуапэ), Щоджэнцыкы Алий и цэр зезыхъэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрыр (Налшык), Чанбэ Самсон и цэр зезыхъэ Абхъаз къэрал драмэ театрыр (Сыхъум), Горький Максим и цэр зезыхъэ Краснодар академие театрыр (Краснодар), Абазэ къэрал драмэ театрыр (Черкесск), Акъ Мухъэрбэч и цэр зезыхъэ Шэрджэс драмэ театрыр (Черкесск), Батырай Омарл и цэр зезыхъэ Даргин къэрал музыхъэ-драмэ театрыр (Избербаш).

Урысей Федерациэм ЩэнхабзэмкIэ и министерствэм, Адыгэ Республикэм ЩэнхабзэмкIэ и министерствэм, АР-м и Театрхэм я лъэбаклуэжэм я зэгъуэныгъэм зэгъусуэ къызэрагъэпэщ «Кавказский меловой круг» щыналъэ зэхуакъ фестивалыр сэбэп хуохъу лъэпкъыбзэхэр хъумэным, зегъэужыным, щэнхабзэ хъугъуэфыгъуэхэмрэ хабзэмрэ къыдэклуэтей щIэблэм я деж нэхъысыным, хэгъэгухэм театр гъуазджэм зыщегъэужыным.

Жэпугъуэм и 24-м щегъэжьауэ 29 пщIондэ Мейкъуапэ и утыкуитым – Пушкин и цыхубз унэмрэ Къэрал филармониэмрэ - театрилым я спектаклхэр щэгъэлъэгъуаш. Абыхэм я лъэжыгъэм хэллэщ Урысей Федерациэм и Театрхэм я лъэбаклуэжэм я зэгъуэныгъэм и секретарь, «Сцена» журналым и редактор нэхъыщхъэ, Урысейм ХудожествэмкIэ и академием щыхъ зилэ и академик, Станиславскэм и саугъэтым и лауреат Радионов Дмитрий (къэпщытаклуэ гупым и нэхъыщхъэ), театр критик, «Страстной бульвар, 10» театр журналым и редактор Глебовэ Еленэ, режиссёр, искусствоведа Бахтиев Дамир, АР-м и Театрхэм я лъэбаклуэжэм я зэгъуэныгъэм и унафэщI, УФ-м и Театрхэм я лъэбаклуэжэм я зэгъуэныгъэм и секретарь, Урысейм, Къэбэрдей-Балъкъэрым, Абхъазым, Кубаным щыхъ зилэ я артист, Адыгейм и цыхубз артист Зыхъэ Заурбий, АР-м и Лъэпкъ театрым и художественнэ унафэщIым и дIэпыкъуэгъу Хъэпай Заремэ сымэ.

Гугъут къэпщытаклуэжэм я Iуэхур, зи

спектакль нэхъыфI дьдэхэр утыку къызыхъа театрхэм уахэдэныр къызыргъуэклIэкъым. Ауэ зэрызэпеуэ лIужыгъуэр куэдти, дэтхэнэми и лъэжыгъэм и фыпIэр къалытэнэу, хуэфашцэ пщIэ хуащIыну Iэмал ялаш.

Саугъэт нэхъыбэ дьдэ къзылэжьар Щоджэнцыкы Алий и цэр зезыхъэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрыраш. «ЕтIуанэу къаклуэ цыхубз роль нэхъыфI» жыхуиIэм щытеклуар МафIэдэ Заирэтц («Доктор философии» спектаклым Сойкэ и ролыр цигъэзэщIаш), а спектакль дьдэм Милорд и ролыр цызыгъэзэщIа Бейтыгъуэн Жамболэт «ЕтIуанэу къаклуэ цыхухъу роль нэхъыфIыр» къыхуагъэфэщаш, театр-еплъэм ягу дыхъаш Живот и ролыр зыгъэзэщIа, УФ-м щыхъ зилэ и артист Шыбыхъуэ Басир. «Актёр гуп нэхъыфIу» къалытари къэбэрдей драмэ театрыраш.

«Адрей театрхэм я лэжыкIэм укIэлъыплъыным мыхъэнэшхуэ иIэщ. Уи гъунэгъухэмрэ уи къуэщхэмрэ я Iуэху зехъкIэр пщIэн хуейш. Си щхъэклэ а псом цIэ гуэр къыхъсхаш икIи театреплъэм ягу сызэрыдыхъам къегъэлъагъуэ дьдэ зэрылэжьар купщIэншэ зэрымыхъуар», - яжриIаш Шыбыхъуэ Басир журналистхэм.

ЛIужыгъуищкIэ теклуэныгъэ къыхъаш даргин театрым. «Сценографие нэхъыфI» дипломыр хуагъэфэщаш Сурьянов Ибрахимхъалил, лъэпкъ хабзэхэмрэ бзэмрэ хъумэным хуищI хэлъхъэныгъэм папщIэ ягъэлъэпIаш Ибрагимов Мустэфа, «ЕтIуанэу къаклуэ цыхубз роль нэхъыфIыр» хуэфашцэу къалыташ Дациевэ Аминат «Ханума» спектаклым цигъэзэщIа Кабатэ и ролым щхъэклэ.

ЕхъулэныгъэфIхэр фестивалым къыщыхъаш КъБР-м щыщ, Адыгэ Республикэм гъуазджэхэмкIэ щыхъ зилэ и лъэжыгъэм, режиссёр цIэрыIуэ ЕмкIуж Андзор. «Режиссура нэхъыфI» Iыхъэм щытеклуаш абы шэрджэс театрым щигъэува «Мамэ и къуэ закъуэ» спектаклыр. Апхуэдэ дьдэ ехъулэныгъэ къыхъаш Адыгей лъэпкъ театрым щигъэува «Шу махуэ» спектаклым.

«Мамэ и къуэ закъуэ» зэрыщыджэгуам папщIэ «ЕтIуанэу къаклуэ цыхухъу роль нэхъыфI» Iыхъэм щытеклуаш Мамыж Азрэт, Тут Тезадэ игъэзэщIа Хъэбибэ и ролыр театреплъхэм ягу зэрырихъам теухуа щыхъ тхылъыр къраташ.

«Шу махуэ» и лыхъужь нэхъыщхъэ Хуадокъуэ Азэмэт «Цыхухъу роль нэхъыфIым» и щыхъ тхылъыр хуагъэфэщаш.

Зэпеуэм и Iыхъэ щхъэхуэмкIэ - «За гражданскую позицию и осмысление прошлого новыми театральными формами» - ягъэпэжаш абхъаз драмэ театрым игъэлъэгъуа «Сариа» спектаклыр. «Цыхубз роль нэхъыфI» щыхъ тхылъыр ираташ роль нэхъыщхъэр зыгъэзэщIа Мукбэ Хиблэ. Мыбдежым къыхэгъэщыпхъэщ спектаклыр къызытращIыкIа пьесэр усакуэ, драматург, журналист, «Горянка» газетым и редактор нэхъыщхъэ Къаныкъуэ Заринэ и Iэдэ-къэщIэкIыу зэрыщытыр.

«Лъэпкъ пьесэ нэхъыфIу» къэпщытаклуэжэм къыхагъэщаш абазэ драмэ театрым игъэува «Мухъэжырхэм я лъагъуэ» спектаклыр. Краснодар къыкIа театрым хуагъэфэщаш «Актёр зэчи-фIэхэм я лэжыгъэ тельдыжэ» саугъэтыр.

Дэтхэнэми хуэфашцэ гулытэрэ пщIэрэ игъуэтауэ зэгърыкIыжаш театрхэмрэ актёрхэмрэ. Псом хуэмыдэу зи кIэн къыкIар а спектакль зэмылIужыгъуэхэм еплъыну къызыхуихуа адыгей театреплъхэрш. Лэжыгъэр къэзыпщыта гупри лъэпкъ щэнхабзэм арзэы къыщIауэ жыпIэ хъунош. «Дэ тлэгъуаш адыгэ-абхъаз театрхэр лъэпкъ классикэр и лъабжьэу иджырей драматургием зэрелэжьыр. Ар хыболъагъуэ «Мухъэжырхэм я лъагъуэм». Блэклэм теухуа гупсысэхэр наIуэу ди нэгу къыщIыгъэхъаш «Сариа» спектаклым. Иджырей псэу-кIэмрэ зэхэтыкIэмрэ щынэрылъагъут «Мамэ и къуэ закъуэ», - жиIаш Глебовэ Еленэ.

Къэпщытаклуэжэм къызырхагъэщамкIэ, икыкIэ купщIафIэт фестивалым щэгъэлъэгъуахэр. Сыт щхъэклэ жыпIэмэ, дэтхэнэ зыри иджырей театреплъым зэрыригъэщIыхужыным иужь иташ. ИкIи къайхулаш. Режиссёрхэмрэ сценаристхэмрэ комедие лыхъужьхэр утыку къызыррашар цыхум хэлъын хуей хъэл нэхъыфI дьдэхэр къеплъым илъагъун хуэдэуш: унагъуэр сыт цыгыуи цIэгъэкъуэн къыпхуэхъунош, фIыр сытым дежи теклуэнош, цыхухъэр сыт хуэдэ щытыкIэ уимыхуами пхъумэн хуейш.

«Сэ иджы япэу сыкъаклуэу араш Мейкъуапэ, ауэ цыхухъэри я щэнхабзэри занщIэу сигу ирихъаш. ПщIэ хуемыщIынкIэ Iэмал иIэкъым зи тхыдэмрэ хабзэмрэ апхуэдизу зыгъэлъапIэ цыхум, лъэпкъым. Си дежкIэ гъэщIэгъуэныр спектаклым и закъуэкъым, атIэ ар зрагъэлъагъуэм къазэрыщыхъуми сыкIэлъоплэ. Хуабжыу тельдыжэ сщы-хъуаш «Шу махуэ» спектаклыр, ре-

• Театр гъуазджэ

жиссёрым ирихъэлIа лэжыгъэмкIи актёрхэр зэрыджэгумкIи, - жиIаш Бахтиев Дамир.

«Шу махуэ» мы гъэм адыгэ зэрыс республикищми Iэтауэ щеклуэклэ премьерэщ. Пьесэр зыгъар усакуэ, журналист цIэрыIуэ, «Адыгэ макъ» газетым и редактор нэхъыщхъэ Дербэ Тимурш. Адыгэм и тхыдэм къыхэщыж, Европэм къыщыхъуа Iуэхугъуэ гъэщIэгъуэнщ пьесэм лъабжьэ хуэхъуар. 19-нэ лIэщIыгъуэм икхуэм адыгэ шууей гупым Пруссием и гъунапкъэр зэпаупщIу, Iэшэ ялыгъуу таможеннэ полицэм зэрыпэувам щхъэклэ яубыдри, Бромберг къалэм я суд щашIауэ щыташ. Адыгэхэми нэмыцэхэми ящыщ зыкъом хэкиудаш а зэпэщIауэныгъэм, псэуэу къэнахэр суд пашхъэм ирашаш. Араш пьесэм лъабжьэ хуэхъуар. Сытыт адыгэ щIалэхэр абы къыщIыщыхуат, дауэ япэщIэхуат ахэр пруссие дзэлIэхэм, щхъэ суд ящIэн хуей хъуат, хэтыт ягъэкъуэншар абы щыгъуэм? Хуабжыу гъэщIэгъуэнт Вульф уэчылыр а Iуэхум зэрыбгъэдыхъар, адыгэ щIалэхэм къащхъэщыжын хуей щыхъум шэрджэс лъэпкъым и хабзэхэмрэ дуней тетыхIэхэмрэ зэриджар. Лыхъужь нэхъыщхъэм и образымкIэ адыгэ лъэпкъыр зэрыщыту къэгъэлъэгъуа хъуаш. Хъэкумыр щеклуэклэ, судьям егъэщIагъуэ адыгэ щIалэм и пэжагъымрэ зэпIэзэрытагъымрэ. Абы и зылыгъыкIэр щыхъэт тохъуэ ди адэшхуэхэм яхэлъа шылэныгъэм, лыхъэм, хахуагъэм, я псэм ипэ напэр ирагъэщу зэрыщытам, я щыхъыр яхъумэжыфу зэрыпсэуам, гуапагъэмрэ дахагъэмрэ зэрытетам.

Къэхъуа Iуэхур и лъабжьэми, театреплъхэр нэхъ дихъэхын папщIэ, теплэгъуэ гъэщIэгъуэнхэр хагъэхъаш тхыгъэр зи IэдакъэщIэкIэми ар зыгъэува режиссёрми. Фестивалым а псом гу щылыамытэу къэнакъым. Арагъэнщ режиссёрми лыхъужь нэхъыщхъэми саугъэтхэр къыщIыхуагъэфэщар.

Къыхэгъэщыпхъэщ мы фестивалым щэгъэлъэгъуа спектакль псори анэдэлъхубзэхэмкIэ зэрекуэклар. Ар хуабжыу сэбэпщ абы еплъыр а къагъэлъагъуэм нэхъри зыщIышэнымкIэ, гурыIуэ-гъуафIэ хъунымкIэ, гуп къынанымкIэ. Мы гъэм екIуэклэ фестивалыр, зыми хуэмыдэжу, лъэпкъ хъугъуэфыгъуэхэр лIужыгъуэу куэдэ зэрызэтепщIыкIым, лъэпкъ щэнхабзэмрэ гъуазджэмрэ Урысейм хъума зэрыщытхъум щыхъэт теухуэу зэрыщытар къыхагъэщаш къэпщытаклуэжэм.

НЭЩIЭПЫДЖЭ Замирэ.

Зыгъэпсэхугъуэ махуэм

Малъхъэдис

Зыгъэхъзырар нэщипыджэ Замирэщ

Фэ фщцэрэ?

Абрэмывэ

Миф мывэ лэужыгъуэ, къызэрымыкыуэ ину. Нарт эпосым, псысэхэм кыыхохуэ лыхъужым (шым, фадэм) и къарур къралгытэу. Псалъэм папщцэ, «Сосрыкъуэ и пшыналъэм» лыхъужым и теплээр кыщиццатэкцэ, абы и щхьэр абрэмывэм хуэгъадэ. Джэгукцэ лэужыгъуэу нартыр (иныжыр) абрэмывэм нэццэ (е цэццэ, лъакъуэццэ) еуэу бгым дрихуеижын хуейщ. Нартхэ я гъукцэ Дэбэц абрэмывэр и сыдщ.

Щыунэм (бгъуэнццэагъым) щцэт шы телъыджэр абрэмывэр лугъэлъэдауэ ялыгъщ. Санэм чейр кытримыудын папщцэ абрэмывэ траубэ. Абрэмывэццэ йоджэ, псалъэм папщцэ, Къэбэрдэим, Урыху псыхъуэ дэлъ мывэшхуэм, н.

Мывэм мэгъу къару хэлъу къалытэу, ар цагъэлъапцэу цыта лъэхъэнэм и зы лъэужыщ.

Гуэргуэныж

Нартхэ я кхъуахъуэжыщ. Лпы бланэщ, хахуэщ, нартхэм хъунщцэ-теуэ щыкыуэццэ здашэ, шы папщцэу зытесыр и кхъуэхуэ клэгуэжыраш. Сюжет нэхъыщхъэу Гуэргуэныж епхауэ къакыуэхэр: къызэрымыкыуэ лэц бэгъуа хъуныр, бланэгъэ-иныгъэр, физ къэхъыныр.

Гуэргуэныж апхуэдизу лпы бланэщи, бгыкыуэ клэпэр иубыдмэ, унэр зэтречыф. Гуэргуэныж и шым Нартым шыуэ итым тхъэма-хуэццэ якыур зы махуэццэ икыурт.

Шхыныгъуэхэр

Шэклэ щцэ хъынклэл хъэнтхъупс

Шыуаным псы щыцэ ирагъэжыкыри шэ иракцэ. Зэлащцэуэ зэ кытрагъэкъуалъэ, шыгъу хадзэ, итланэ зэлащцэуэ хъынклэлхыр хакыуртэ. Мафцэр шабэ ящцри, зэлащцэуэ хъэзыр хъуу ягъавэ. Хъынклэл вар пэшхъокум кытрахри бжыын гъэлыбжыа традзэ, шклэлпыпс траклэ. Щцакхъуэ е лэкъум дашх.

Халъхъэхэр (зы цыху лыхъэ):
Шэ шцэмыхуу - грамм 500, шыгъуу - узыхуейм хуэдиз.

Хъынклэлым халъхъэхэр:
Гуэдз хъэжыгъуэ - грамм 60, псыуэ - грамм 15, джэдыкцэ ныкыуэ, шыгъуу - узыхуейм хуэдиз.

Бжыын гъэлыбжыам:
Тхъууэ - грамм 20, бжыныщхъэ укъэбзауэ - грамм 15, шыбжый сыр хъэжауэ - узыхуейм хуэдиз, шклэлпыпсу - грамми 10.

щхъэкцэ. Хъэзыр хъуа тхъэвыр щэ дагъэ зыщыхуа тебэм и зэхуэдитым кыщцэццэ иракцэ, тхъэвыщхъэр захуэ ящц, тебашхъэр траплэжри абы и щхъэм яжэ пщтыр траклэуэ, мафцэ дэлхэр трагъуэжри хъэзыр хъуу ягъажэ, зы сыхъэт нэблагъэкцэ. Мэжаджэ щцакхъуэр хуабэу лэнэм трагъэуэвэ. Шатэ, шху дашх, къалмык шей докы.

Халъхъэхэр:
Нартыху хъэжыгъуэ - грамм 700, гуэдз хъэжыгъуэ - грамм 300, псыуэ - грамм 400, пщцэгъуэ - грамм 60, тебэщыхуэу, шыгъуу - узыхуейм хуэдиз.

КЪУБАТИЙ Борис.

Гушыгъэхэр

Хэхэсыр псэ махэщ

- ◆Захуэм хабзэр и телъхъэщ.
- ◆Хэхур лъэщмэ, урогушхуэ.
- ◆Зэманым деклур лыфцщ.
- ◆Къуажэр зыгъэкъуажэр цыхураш.
- ◆Пэжагъыр зыщызытлагъэм хуэфцщ.
- ◆Зэманым зэщыщхъу имыщыж щыцэкъым.
- ◆Пэж щыжыпцэцэ, уи шыр хъэзыру лыгъ.
- ◆Зи дахэ пэщцэр илэцкцэ магъри, зи хэху пэщцэцэ и гъащцэ псор хъэдагъэщ.
- ◆Зи хэху щхъэщымыжым и насыпыр йож.

- ◆Пэжыр зыщцэцэуэдым и гъащцэ куэд хуэд.
- ◆Истамбылыжыым имыкыр щцоллэ, иклар йолыхъ.
- ◆Зищцэ имысыр убзалэщ.
- ◆Пэжми мафцэми ириджэгуркъым.
- ◆Щумыщцэжым деж пэжыр умыбзыщцэ.
- ◆Щхъэж и къуажэ и гупсэщи, щхъэж кыщцалъхуам и псэр хэлъщ.
- ◆Зы пэжым пццищэ кыщцэщытщ.
- ◆Хэхужь нэщцрэ жьэгужьэ щыцэцэ.
- ◆Зэманым кыщцэцэуэ гъэщцэщыж.
- ◆Пэжыр макъкцэ къахъыркыым.
- ◆Хэхэсыр псэ махэщ.
- ◆Зы цыхуэ къобгмэ, уи бгым ишэчынщ, цыхубэр къобгмэ, бгыр кыщцэптеуэнщ.
- ◆Пэжым езым и гъуэгу хешыж.

ШЭРДЖЭС Алий.

Зэвгъащцэ

Псалъэхэм къарыкыр

Жыджэрыбжыэ. Щыцхъэхум епха хабзэщ. Мэз е мэкъушэж щыцхъэхуэ щцалъ деж псом япэ и луэхур зэфигъэкыуэ кыщцэа гущхъэлыгъым фадэбжэ иратырт. Абы жыджэрыбжыэкцэ еджэу щытащ. Хабзэр кыуэдыжаш.

Уэкъуэлэ. Цыхур кыуейсыз дыдэ хъуамэ, шхынрэ фадэрэ зэригъэпщырти, и ныбжыгъуэ, и цыхуэ гъэ зыдэс къуажэ кыуэрт «уэкъуалакыуэ сыккъэццэуэ», жицэрти. Ар здэццэуэ ефэ-ешхэ кыщцэуэ ихырти, и къуажэжыгъуэр кыригъэблагъэрт. Абыхэм ящцщ дэтхэнэми лъэуа-кыуэ кыуэрт хуэщцэцэ тыгъэ кыщцэуэ щытщ. Хабзэр кыуэдыжаш.

Меркцэфэ. Уэкъуалакыуэ нэгъуэщцэ къуажэ кыуэ цыхуэ кыщцэуэ щытщ. Апхуэдэу щцэджэри абы зы меркцэ из нэхъ нэхъ мащцэ кырат зэрымыхабзэр арауэ кыщцэцэуэ щытщ. Хабзэр кыуэдыжаш.

Мэрэм мэкъуауэ. Ипэ зэманым щыла хабзэщ. Къуажэм кыуейсыз, цыхуэу лэжыкыуэ зэрымыс унагъуэу, зи мэкъур пызымыупщыжыфу дэсхэм цыхуэу зэхыцэуэ я мэкъур хуапщцэуэ щытащ. Ар мэрэм махуэм ирагъэхъэлэрти, абы щхъэкцэ мэрэм мэкъуауэ фцашаш. Хабзэр здэщцэуэ Къармэхъэблэщ, иджы кыуэдыжаш.

Хэхашэ. Нысэ къэзыша унагъуэм пхъэгъэсын кыригъэшэн папщцэ кыщцэуэ щытщ. Хабзэр кыуэдыжаш.

Щыцхъэхуэ шхын. Щыцхъэхуэ зицэ унагъуэм и гъунэгъуэхэм, блэгъэхэм, ныбжыгъуэхэм кыщцэуэ ерыскъым щыцхъэхуэ шхынкцэ еджэрт.

Къуэлъкъэшхъэн. Пщыцхэмрэ уэркъэхэмрэ я хъэзабыр, тепщэныгъэр ямыдэу я щхъэхуитыныгъэм щцэбэну пщылыпцэуэ яфылуцкыуэ цыхуэхэм къуэлъкъэшхъэнкцэ еджэу щытащ.

Шупежыэ. Нэгъуэщцэ лэпкъым кыщцэуэ хъэщцэ лъапцэуэ къуажэпщым кыщцэуэ хуэццэуэ деж абы хыбар кърагъащцэрт. Къуажэпщым езым и дэрэжэгуэхэм ящцщ лпы зытцэуэ хъэщцэуэ яригъа-жэрт. Ахэр къуажэ кыщцэуэ лэпкъым деж хъэщцэуэ щалыщцэуэ, къуажэпщым деж къашэрт. Араш шупежыэкцэуэ зэджэу щытар.

Хыбарегъащцэ. Хъэщцэ егъэблэгъэкцэщ. Пщыр хъэщцэуэ езым хуэдэпщым деж щыкыуэццэ, зы щцалэ япэ иригъэщцэрти, зыхуэццэуэ пщым деж хыбарегъащцэ игъацэуэрт. А зыхуэццэуэ пщымы шу зытцэуэ шупежыэкцэуэ еджэу къапригъащцэрти, хъэщцэуэ ирагъэблагъэрт.

Псалъэжыу зэхэлъ псалъэзэблэдз

Екыуэццэ: 1. И ... бжыкыым ирапхакъым. 3. ... кымыкыар жьакцэуэ кыщцэуэ. 5. ... пцэщхъагъ тезагъэрэ? 8. Къэсшэн ..., сымыгъуэ-тыр кыщцэуэ. 10. Бгъэр куэдрэ уэмэ, и ... мэкъуэ. 11. Дзыгъуэ ... щыцхъэхуэу хуогъэ-тылэ. 12. ... зытэзыгъэгъуэ куэдри фыщцэ ищцэуэ. 15. Зыгу ... лэцбатэ гъунэр къех. 18. Мыщэм зыщцэуэуэ ... ихуащ. 19. ... и гъунэгъуэ лыр мажыэ.

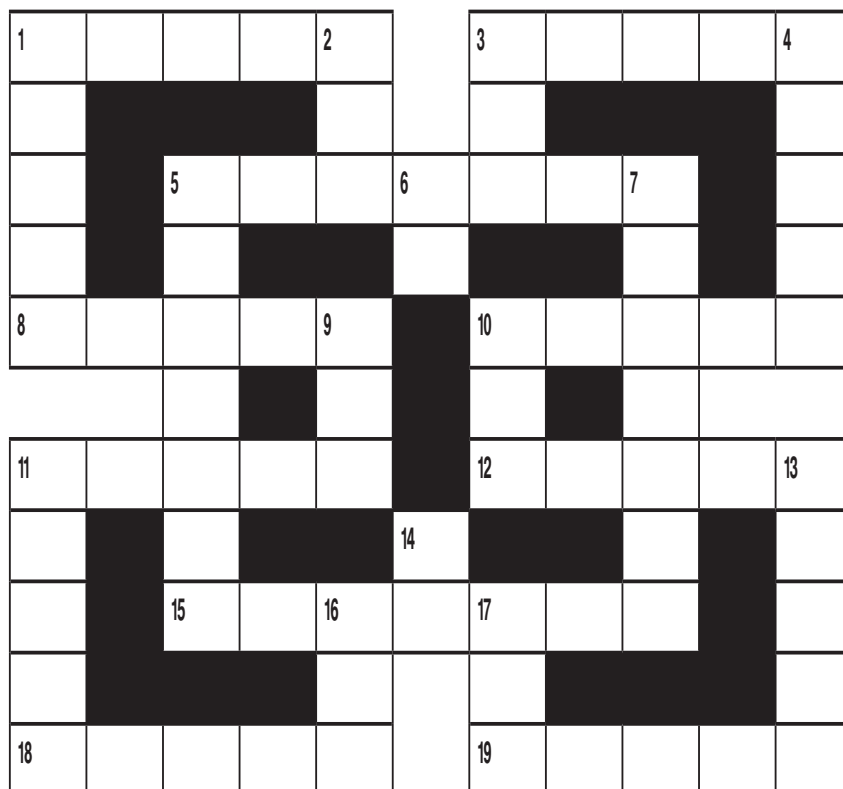
Къэхуэ: 1. Адыгэ ..., урыс насып. 2. ... зыпыту мыщынэ щыцэуэ. 3. Ар зыкыкыэ ... жэбзэн-къым. 4. Дзэм иуфэцкыуэ лъахэрэ ... зыпкыкыа хадэрэ. 5. Къуалэр лы ... щоуарзэ. 6. Нэгъабэ кыщцэуэуэ, жери ... гъэм магъ. 7. Хъуэр ... хъуэрыбзэ жумыцэ. 9. Пщы зи щыпэлъагъуэм ... кыщцэуэ. 10. Адэр ... хуэдэщи, анэр нэм хуэдэщ. 11. ... нэр ирешцэ. 13. ... ишхар дыгъужыым трелъхъэ. 14. Зыр ... щхъэкцэуэ, зым зилэжрэ? 16. ... и зэран щэм йокцэ. 17. Зы ... шклэщ, етцанэм жэмщ.

Зыгъэхъзырар **БИЦУ Жаннэщ.**

Щцэуэуэуэуэ и 3-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

Екыуэццэ: 1. Хъэуцк. 3. Мест. 5. Ерыжкокыуэ. 7. Уд. 9. Уэ. 12. Пхъэрыгъажэ. 13. Хъэ. 14. Тхъу. 16. Яхэгъуауэ. 19. Удын. 20. Фцалъэ.

Къэхуэ: 1. Хъэлу. 2. Кыр. 3. Мэкъу. 4. Танэ. 6. Жэмыжыгу. 8. Дапхъэ. 9. Унэлут. 10. Уэд. 11. Къаз. 13. Хъэту. 15. Хъурмэ. 17. Хон. 18. Уэфцэ.

Бзэм и псэр - щІэблэрш

Инарыкѳуей щекіуэклэ зэхыхэ

Фызэрыщыгъуазэщи, «Си бзэ - си псэ, си дуней» хэгъэгу-псо зэпеур Къэбэрдей-Балъкъэрым и щыналъэхэмрэ къуажэхэмрэ чэзууэ щокіуэклэ.

ТЭРЧ щыналъэм хыхэ Инарыкѳуей къуажэм иджыблагъэ а лѳухум егъэщІыла зэхыхэ дахэ Іэтауэ щрагъэкіуэклэащ.

«Адыгэ псалъэ» газетым и редакцэм, КъБР-м ЕгъэджэныгъэмкІэ, щІэныгъэмрэ щІалэгъуалэм я ІуэхухэмкІэ министрствэмрэ Къэбэрдей Адыгэ Хасэмрэ я жэрдэмыр адыгэ щыпсэу нэгъуэщІ республикэхэми къыщыдалыгъауэ а Іуэху щхъэпэм кІуэ пэтми зеубгъуэ, йофІакІуэ, нэхъ дахэу, щІэщыгъуэу къызэрагъэпэщ зэпытщ. Абы и щыхъэтт иджырей зэхыхэри.

Хабзэмрэ бзэмрэ хуэсакъыуэ щахъумэ къуажэхъым и дыхъэпІэм хъэщІэхэм шапекъащ адыгэ ныпыр хуарзэу зылыгъ, фащэ екІухэмкІэ хуэпа шууейхэр.

Къуажэ администрацэм и тхъэмэдэ **КІуащ Владимир**, курт еджапІэм и унафэщІ **Тумэ Валентинэ**, нэхъыжыфІ, егъэджакІуэ **Джэрмэншык Хъэжмурат**, ЩэнхабзэмкІэ унэм и унафэщІ **Шэрий Ислъам** сымэ, егъэджакІуэхэмрэ еджакІуэ цыкІухэмрэ фІэхъуэ гуапекІэ зыхуагъэзащ хъэщІэхэм.

Абыхэм къахуеблэгъат КъБР-м ЕгъэджэныгъэмкІэ, щІэныгъэмрэ щІалэгъуалэм я ІуэхухэмкІэ министрствэм лъэпкъ егъэджэныгъэмкІэ и къудамэм и унафэщІ **Мыз Залинэ**, Джылахъстэней Адыгэ Хасэм и тхъэмэдэ **КІэрэф Мурадин**, Тэрч щыналъэм ЕгъэджэныгъэмкІэ и управленэм и унафэщІ **Вэрий Маринэ** сымэ, нэгъуэщІхэри.

ЕджапІэ бжэлупэм теплэгъуэ кІэщІ къащыпэплэрт хъэщІэхэм.

Инарыкѳуей къуажэр зэрыцІэрылуэ «Инарыкѳуей мафІэсым и уэрэдыр» гум хыхъуэ абдеж щагъэзэщІащ Джэрмэншык Хъэж-

муратр Шэрий Ислъамрэ. Макъ дахэ зІэ нэхъыжытІым я фащэри екІут, я адыгэбзэри дахэт.

НэхъыжыфІ и хъэлу, абыхэм чэзур фащэклэ хуэпа школакІуэ цыкІухэм ирата иужь, уэрэдрэ усэклэ зэхэхуэна теплэгъуэ гъэщІэгъуэн къызэхуэсахэм я пащхэ ирахъащ. УакІэлыпІл пэтми защыбгъэнщІыртэкъым, сабий садым щеджэ цыкІухэр адыгэ фащэклэ хуэпауэ, ятІэ фоч джэгуу бжэлупэм зэрыІусым (ари сценарием щыщІ).

АдэкІэ хъэщІэхэм ирагъэлэгъуащ «Сыту дахэщІэ мы дунейр!» фІэщыгъэм щІэт гъэлэгъуэныгъэр. Адыгэ фащэм, абы и тхыдэм, пкъыгъуэхэм яІэ мыхъэнэм теухуа гъэлэгъуэныгъэр къызэзыгъэлэщар Лыкѳуэжэ Заремэщ (сабийхэм я ІэпщІалъапщІагъым зезыгъэужь гупжъейр егъэлажъэ). НыбжыщІэ цыкІухэм лъэпкъ ІэщІагъэхэмкІэ яІэ зэфІэкіыр цагъэлагъуащ абдеж: хэти хуэІижыу дыщІэидэ ищІырт, хэти уагъэ Іэзэу зэІуицэрт.

АдэкІэ ягъэхъэзырар арати, егъэджакІуэхэм я методикэ зэгъуэныгъэм иригъэкІуэклэжыкыгъэм къызэхуэсахэр цагъэгъуэ-

заш. Гъэ еджэгъуэщІэм яІэ еху-лІэныгъэхэмрэ щІэуэ къыхалъхъахэмрэ щытепсэлъыхым, нэхъ тегъэщІауэ и гугъу ящІащ бзэм, лъэпкъым теухуауэ ирагъэкІуэклэ лэжыгъэм. Школым щІэх-щІэхыурэ зэІуэщІэ гъэщІэгъуэнхэр, литературэ пшыхъэр къыщызэрагъэпэщ, ныбжыщІэ театр яІэщи, спектаклхэр ягъэуэ, республикэпсо даудэпэщэхэм хэтщ. АдыгэбзэмкІэ егъэджакІуэ Іэзэ **Хъэрэдурэ Эммэ** и фыщІэ мы Іуэхум зэрыхэлъыр къыгъэщыпІхъэщ.

ЗэІуэщІэм хуагъэхъэзырат ещанэ классым щІэс цыкІухэм я дерс (я егъэджакІуэр **Щомахуэ Марианнэщ**). Сабийхэм адыгэбзэр фІыуэ зэралъагъур, абы зэрыхуэшэрыуэр нэІурыту къагъэлэгъуащ, хъэщІэхэр ягъэгу-фІэу.

Еханэ классым химиерэ биологиемрэкІэ дерс щитащ егъэджакІуэ **КІуащ Ларисэ**. «Адыгэ фІэщыгъэцІэ Іізу ди щІыпІэм къыщыкІ къэкіыгъэхэр» дерсыр щІэныгъэм хэзыгъахуэуэт. Блыным проекторымкІэ къытрагъадзэ удз ІІэужыгъуэуэм и адыгэ-цІэр, ар зи хушхъуэгуэр къаІуры-

щэщу жалэрт еджакІуэ цыкІухэм. Сыту гухъхуэуэ апхуэдэ адыгэбзэ зыщІэ щІэблэм уахэплъэну! ЩІы-уэпсым и дахагъым, абы и сзбэ-пынагъым теухуа усэклэ зэхуа-щІыжащ а дерсыр.

Бзэм и къарур ар къыщыб-гъэсэбпым, къэзыгъэсэбпым елыгъащ. А гупсысэм ухуишэрт географиемкІэ егъэджакІуэ **КІэрэф Рустам** «ЩІым и къуле-игъэмрэ минерал гъэтІылыгъэхэмрэ» фІэщыгъэм щІэту игъэхъэзыра урокым. Цыхухэмрэ дунеймрэ зэрызэпыщІам, зырым и сзбэлу, щІэгъэкъуэну къызэрызэддекІуэклым тепсэлъыхэри, щІым и къулеигъэмрэ минерал гъэтІылыгъэхэмрэ зэхатхыкІащ. Абыхэм теухуауэ егъэджакІуэм игъэхъэзыра псалъэзэблэдыр зэпеуэу къащІащ ныбжыщІэ-хэм.

Анэдэлъхубзэмрэ литературэмкІэ дерсыр езыгъэдж Хъэрэдурэ Эммэ и деж иригъэблэгъа хъэщІэхэм щІэщыгъуэ куэд къапэплэрт. Щомахуэ Залинэ и «Мадоннэ» рассказыр и лъабжъэу, «Псэуэ хушхъуэ шыІэкъым, уемылІаліэ» фІэщыгъэм щІэту 9-нэ классым щІэсэхэм ядигъэхъэзыра урокым япэ дакъыкыгъэм щыщІэдзауэ хъэщІэхэр зыІэпишат. Эммэ къедалуэхэр цигъэгъуэзащ Іуэтэжым лъабжъэ хуэхуэа Іуэхугъуэр гъащІэм къызэрыщыхуам, тхыгъэм щІэлъ гупсысэм. Рассказым къызэрыщыхъамкІэ, быным и зэранкІэ аныр уэрамым къыдэ-нат. Зэпеуэ щІыкІэу къызэрагъэ-пэща дерсым классым щІэсхэр гупитІу щызэныкыуэкъуащ. Япэ гупым балигъ хъуа быным адэ-анэр зэран къахуэхъуу къалгы-тэрт, адрейхэм адэ-анэм и зэран быным емыкІыну жалэрти, абы яхутекІыртэкъым. Гуапэт «зэ-дауэм» адэ-анэхэм ящыщІэ къызэрыхыкыар. Узыгъэгупсысэщ абыхэм къалэта Іуэхур. ФІыгуэу іІэр быным хуэзыгъэфашэ адэ-анэм я гуптытэмрэ хуабагъымрэ ятхэлэу къызыщыхъу бын куэд

щыІэщ, ауэ я насыпщ адэ-анэм я Іэфагъыр къагурыІуэу, абыхэм я гуптытэм хэсыхуэ псэухэм. А гупсысэр зи щхъэм, зи псэм ири-мыжа а пэшым щІэсауэ къы-щІэкіынкыым, арагъэнт языны-кыуэхэм я нэпсыр яхуэмыІыгъуу адэ-анэм къащІыщхъэщыжари. Арагъэнц ахэр дапхуэдизу гуа-щІэу зэпэщІэмытамы, быным дежкІэ адэ-анэм нэхъ лъапІэ зэ-рыщымыІэм, ахэр псэуху пхузэ-фІэкіымкІэ защІэбгъакуэуэ, уа-хуэсакъыу я гур пхъумэныр бы-ным и къалэн нэхъыщхъэу зэры-щытым ехъэла гупсысэмкІэ иужыым арэзы щІызэдэхъуари. УмыгъэщІэгъуэн плъэкіыркъым курыт еджапІэм щІэс цыкІухэм я гупсысэкІэри я адыгагъэри. Нэ-рылъагъут тхакІуэм къыІэта Іуэ-хур а цыкІухэм куууэ зэрызы-хашІар. Абы и щыхъэтт еджакІуэ Хъэщэ Камиллэ «Мадоннэ» рас-казым гъэщІэгъуэныщэу хуищІа сурэтищри. Зым Мадон-нэ и хъэ цыкІур и гъусэу пщыІэм щІэсщ, адрейр Іуэтэжым къы-хэщ сурэтыщІым ищІауэ шыта сурэтращ, ещанэр Мадоннэ уэрамым къыдэмынамэ, іІэнкІэ хъуну гъащІэ дахэм щыщ те-плэгъуэуэ.

«Цыхугъэншэм удэпсэу нэхъ-рэ Цыхугъэ зІлэм удэкІуэд», - желэ адыгэ псалъэжыкыым, абы ещхуэ цыхугъэ зыхэлъ, хабзэ зезыхъэ быным, си гугъэщ, и адэ-анэм лей къатримыгъэхъэну. Урокым щІэса дэтхэнэ зы сабий-ны абы дерс къыхъэфхыну къыс-шохъу. Куэд уи нэгъуэщІэгъуэ-уэ, куэдым урегъэгупс мы тхы-гъэм.

ФІ адэ-анэм фахуэфашэу Тхъэм фигъэпсэу, Алыхъым фхуигъэузыншэ, фхуигъэпсэу, - псалъэхэмкІэ захуигъэзащ Эммэ къызэхуэсахэм дерсым и кІэухуы.

Мы Іуэхум хэта ныбжыщІэ цыкІухэм къагурыІуауэ къыс-шохъу быныр адэ-анэм хуэгъу-щыІэ, хуэгъуытэншэ зэрымы-хъунур. КъынэмыщІауэ: лъэп-кыыр кІуэдыжу жызыІэхэм ез-гъэлэгъуэну сыхуейт дерсхэр, адыгэбзэ дахэ зыІурыл щІэблэр, зи анэдэлъхубзэм псэ хъэлэлу те-лажъэ егъэджакІуэхэр. Инары-кѳуей школым щекіуэклэ зэхы-хэр гъэхъэзырыным къарурэ зэ-ману текІуэдар дэ тцІэркъым, ауэ абы хэта дэтхэнэми зэи игу-имыхужын Іуэху и нэгъуэ зэры-щІэклэм шэч къытесхъэркъым. Гугъу ехъа псоми фыщІэ ин яхуэ-фашэщ.

Си тхыгъэм и кІэухуы сэри жэ-уап естыну сыхуейщ мы еджа-пІэм къыщІалэта упщІэм. Хуэ-хурэ тІэ адэ-анэр балигъ хъуа быным зэран? ГъащІэр Іэджэу зэхэлъщ, ауэ адэ-анэм бынымкІэ жэуап зэрахъым хуэдэу, быни-ма адэ-анэмкІэ жэуап зэрытхыр хъэкъщ. ИкІи жысІэну сызыхуейр зыщ: уи адэр-анэр зэран къып-хуэхъуу къыщыпІыщыуэм деж (апхуэдэ щыІэмэ), уэ абыхэм зэран уазэрыхуэхуагъэнкІэ хъуну псом зэ нэхъ мыхъуми егупсыс.

ТЭРЧОКЪУЭ Дисэ.

Редактор нэхъыщхъэм и къуэдзэ **ШИРДИЙ Маринэ**
Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр щыналъэ Іуэху-щІапІэм ПИ № ТУ07-00117-м щІэту ят-хаш.

Зы ильэсым газетыр 156-рэ къыдокІ. (12+)
ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхъэм, секретарым - 42-56-19; унафэщІ-редак-торхэм - 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхъ секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66

Индексыр П 5894 • Тиражыр 1.747 • Заказыр №2276
ДИ ХЭЩІАПІЭР
360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республи-кэ, Налшык къалэ, Лениным и цІэр зезыхъэ уэрам, 5, ебгуанэ - епщІанэ къатхэр.

Газетым Іэ щытрадзар сыхъэт 18.00-рщ.
«Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ.
357600, Ставрополь край, ЕсэнтІыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А